

MİLLİ KIRGIZ DÜĞÜNÜ

Yard. Doç. Dr. Kürşad GÜLBAYAZ*

ÖZET

Bütün milletlerin kendine has sosyal normları (görenek, gelenek, âdet, örf, töre) vardır. Bunlar nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmekte ve karşımıza çıkmaktadır. Sosyal normlar halkın geçmişi ve halkın düşüncesi ile sıkı sıkıya bağlıdır. Farklı toplumlar arasındaki sosyal normların birbiri ile olan benzerliği bu toplumların şu an farklı sınırlara sahip olsalar bile aynı kökten olduklarının göstergesidir. Orta Asya'daki Türk topluluklarındaki benzerlik ve ortaklıklar da bu fikri doğrulayan çok açık birer örnektir.

Evlenme insanın hayatındaki üç geçiş döneminden (doğum, evlenme, ölüm) biridir. Burada sadece iki insanın birbirine yakın olması değil iki tarafın ve akrabalarının da ilişkilerinin yakın olmasını görüyoruz. Tüm halklarda olduğu gibi Kırgız halkında da bu böyledir. Kırgızlarda düğün adetler, gelenekler, görenekler, eğlence, oyun ve danslarla tamamlanır. Düğüne gelen herkes süslenirler ve hediyeleri ile birlikte gelirler. Düğüne söz ustaları, şarkı söyleyenler, hünerli olanlar da gelir ve bunlar tarafından bir takım eğlenceler yapılır.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Folkloru, Kırgız Düğünü, Düğün, Toy, Örf, Adet, Gelenek

SUMMARY

All nations have their own unique social norms, that is to say, customs, traditions and rituals. These are transmitted from generation to generation, reaching up to our time. Social norms are closely correlated with the past and ideas of the society. The fact that different

* İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, Celalabat – Kırgızistan

societies have similar social norms shows that these societies originated from the same root. Similarities and commonalities seen in the Turkic people in the Central Asia are the examples that support that idea.

Marriage is one of the three passing periods (birth, marriage and death) in people's lives. Not only two people but also their relatives get closer through marriage. It is so in the Kyrgyz people as in all peoples of the world. Wedding is to be made complete with customs, traditions, rituals, entertainment, games and dancing. Everybody coming to the wedding deck themselves out, and bring presents. Public speakers, singers and talented people also come to the wedding to entertain people.

Key Words: Kirgiz Folklore, Wedding of Kirgiz, Wedding, Custom, Tradition, Convention, Usage, Common Usage.

GİRİŞ

Kırgızlarda düğün yapma gelenek ve âdetlerini genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz. Düğün ilk önce kız istemeden başlar. Buna “**Cuuçu Cönötüü**” denir.

DÜĞÜN ÖNCESİ NİŞAN, GELENEK VE GÖRENEKLERİ

Cuuçu Cönötüü:

Kızı istemek için erkeğin aile büyükleri (dede – nine, amca – dayı, teyze – hala, aile büyükleri yoksa köy aksakalı¹), anne – babası, abisi – ablası toplam 3 – 4 kişi gidebilir. Kırgızlarda dünür olarak gidildiği zaman anne ve baba tarafından eşit akrabalar seçilir. Dünür olacak olan kişinin evine bir sepet doldurarak giderler. Sepetin içinde ekmek, şeker, tatlılar vb. olur.

Erkek tarafından gelen büyükler kızın anne ve babasıyla konuşurlar. “**Sizde kız bar bizde bala bar, emi kızınızga balabızdın köñülü tüşüp kalıptır. Kuday koşkon kuda, kudagıy bololu, emne deysiñer?**” (*Sizde bir kız var bizde de erkek var, kızınıza oğlumuzun gönlü düşmüş, Allah nasip ederse dünür olalım*) derler. Eğer karşı taraf da razı ise razılığını

¹ **Aksakal:** Kırgızlarda yaşlı kişilere, dedelere ya da büyüklere verilen addır. Sözlere, verdiği kararlar kanun kadar önemli ve değerlidir.

verirler, yok eğer kız oğlanı tanımıyorsa kızın annesi – babası önce görüşünler sonra karar verelim derler. Buluşmaya kızı yengesi götürür. Kızla oğlan birbirlerini beğenirlerse ailelere bildirirler ve küpe takma günü belirlenir. (Küpe yüklendiği anlam itibarı ile Türkiye'deki yüzük ile aynıdır.)

Eğer kızı babası erkek tarafının istediği zaman kızı vermeyi kabul etmezse erkek tarafı getirdiklerinin hepsini geri götürürler ve kız isteme işi biter.

Söykö Saluu²:

Bundan sonra “Söykö Saluu” merasimi olur. Bunun için erkeğin aile büyükleri toplam 5 – 6 kişi gidebilir.

Küpe takmaya gelirken erkeğin anne ve babası küpe ile birlikte bir koyun ve sepet, kızın babasına gömlek, kalpak³, cepken; annesine de gömlek, başörtüsü, aile büyükleri varsa onlara da kıyafet ya da kumaş, kıza kıyafet ve beyaz başörtüsü vb. getirirler. Kız tarafı razı oldukları için bunları kabul ederler. Sonra erkeğin babası yerinden kalkıp iki elini göğsüne koyarak “**Kuldugum bar kudam**” (Kulluğum sana dünürüm) der. Karşı taraf da “**Kuldugun Kudayga**” (Kulluğun Allah'a) der ve birbirine sarılarak dünür olurlar. Damadın ninesi ya da annesi artık kıza küpe takacaklardır. Küpe ve beyaz başörtüsü kızın sözlendiğinin göstergesidir. Kız kaynanasına üç defa eğilerek selam verir. Daha sonra hep birlikte gelin ve damat için dualar edilir.

Erkek tarafının getirdiği sepet açılır, getirilenler bütün gelen komşulara ve akrabalara ikram edilir. Kızın anne ve babası erkek tarafının getirdiği koyunu keserek yemekler yaparlar ve yapılan yemekler hep birlikte yenir. Verilen yemekte önce çorba, sonra kavurma ve en son pilav ikram edilir. İki aile büyükleri arasında kalın⁴, çeyizde alınması gereken erkek ve kızın kıyafetlerinin kime ait olacağı, düğünde ne kadar büyükbaş ve küçükbaş hayvan kesileceği, düğün yemeği için kaç kilo pirinç, kaç kilo havuç, kaç litre yağ getirileceği, düğün tarihi gibi konular konuşulur. Kız tarafı da elinden geldiği kadar erkek tarafından gelenlere kıyafet verir. Böylece kız isteme tamamlanır.

² **Söykö Saluu:** Küpe Takma.

³ **Kalpak:** Başa giyilen Kırgız şapkasına verilen ad.

⁴ **Kalıq:** Başlık parası.

Başlık Parası ve Pamuk Götürme:

Kız tarafına damadın ailesi başlık parası verir ve 1 – 2 tay⁵ pamuk götürür. Başlık parası konuşulup anlaşılma ile birlikte genel olarak 20.000 – 200.000 som (500 – 5.000 \$) arasında verilmektedir. Bu para kızın babası tarafından düğün için ve çeyizler için kullanılır. Bu para genel olarak masrafları tamamen karşılamamakta kızın babası bunun üzerine bir miktar para daha eklemektedir. Buradaki amaç erkek tarafının kız tarafına düğün için yardım etmesi de diyebiliriz. Çünkü kızın babası kalın alacaksa kızına gerekli olan her şeyi almak zorundadır. Eğer damat ve gelinin kıyafetlerini erkek tarafı alacaksa başlık parasının miktarı bu oranda azalır.

Pamuk götürme Kırgızistan'da önemli olan âdetlerden bir tanesidir. Çünkü kullanılan oturma döşegi, yatak, yorgan, yastık tamamen pamuktan yapılmaktadır. Erkek evi tarafından götürülen pamuk yetersiz olursa kızın ailesi kendi ekler. Kız evinin komşuları toplanırlar ve bu gelen pamuklardan evde kullanılacak eşyaları yaparlar. Bu yapılanların düğün başlamadan bitirilip hazır edilmesi gerekmektedir. Hazır edilen döşek – yorgan, yastık, kıyafet (kışlık – yazlık), mobilya hepsi bir odaya serilir kız da orda oturur. Kız evine “**Kız Toy'a**” gelenler serilen çeyizi görürler.

KIZ EVİNDE YAPILAN DÜĞÜN (KIZ TOY VE PATA⁷ TOY)

Belirlenen gün düğüne başlanır. Düğün ilk önce kızın evinde yapılmaya başlar. Düğüne erkek tarafı bir hafta önceden bir büyükbaş (at veya inek), en az sekiz koyun, bir keçi götürür. Buna “**Küyöö Kelişi**” (Damat Gelişi) derler.

Evin önünde “**Boz Üy⁸**” kurulmuştur. Düğüne damadın getirdiği büyükbaş hayvan kesilerek başlanır ve misafirler davet edilir. Düğüne önce komşular, akrabalar gelir. Gelen davetlilerin arasında akrabalar ve komşular hediyeleri ile birlikte gelirler. Misafirler yapılan yemekleri yerler, eğlenirler. Misafirler sıra ile yeni aileyi kutlayarak güzel sözler söylerler. Düğün eğlence ve müziklerle tamamlanır.

⁵ **Tay:** 50 kg olarak preslenmiş çekirdeksiz pamuk.

⁶ **Toy:** Düğün.

⁷ **Pata:** Dua.

⁸ **Boz Üy:** Kırgız çadırına verilen isim.

Kudalardı Sıyloo⁹: Damat ve arkadaşları kızın evine gelmeden önce “kuda – söök¹⁰” eve gelir. Bunlar damadın annesi, babası, ablaları, teyzeleri, büyük annesi, büyük babası olmak üzere yaklaşık 10 – 12 kişilik bir grup halinde gelirler. Bu misafirleri kızın annesi, babası ve büyüklere başka bir odada ayrı olarak misafir ederler. Bunlar için bir koyun kesilir ve sofraya kurularak yemek yenilir. Yemekte sırasıyla suyu (çorba), kuurdak (kavurma), mantı, koyun çorbası, aş (pilav) ve et gelir. Etler sofranın büyüğünden küçüğüne göre dağıtılır. Bu sıralamada etin güzel olan yerinden güzel olmayan yeri büyüğünden küçüğüne göre dağıtılır. Yemek esnasında büyüklere iyi niyet ve temennilerini sırayla dile getirirler.

Toğuz Tabak: Damadın annesi “toğuz tabak” (dokuz tabak) verir. Dokuz tabak içerisinde; biri ekmek, şeker, biri içecek, biri oyuncak, biri sabun, parfüm, tarak vs. olur. Her tabağın üstüne kumaş ve örtü konur. Kumaşlar tabakları açacak olan kızın annesinin seçtiği akrabalar o kumaşları alırlar. Tabağın içindekiler düğüne gelenlere dağıtılır.

Kız evinde bazı eğlenceler düzenlenir. Meselâ “tokmok¹¹, selkincek¹², ak çölmök¹³, kız kuumay¹⁴” oyunları gibi milli oyunlar oynanır. Tokmok oyununda başörtüsü ıslatılır, düğüm yapılır. Damadın ve kızın arkadaşları daire şeklinde otururlar. Oyunu başlatacak olan kişi oyunu başlatır. Şarkı söyleyerek dolanır ve belli etmeden birisinin ardına tokmağı bırakır. Oyunda arkaya bakmak, işaret vermek yasaktır. Tokmağı bırakan kişi daire etrafında dolaşır gelene kadar arkasına tokmak bırakılan kişi, arkasındaki tokmağı fark etmezse bırakan onu eline alarak o kişiye vurur. Selkincek oyununda damat ile kız salıncağa çıkarlar ve şarkı söyleyerek sallanırlar. Günümüzde bu ve benzeri oyunlar oynanmamaktadır.

Damadın Kız Evine Gelişi:

Damat ve 10 – 15 kişiden oluşan arkadaşları ile kız evine baba, anne ve akrabalarından daha sonra gelir. Damat eve gelince ilk önce arabadan iner. Damat, arabadan kızın yengesi tarafından bahşiş verilerek indirilir. Buna “Göründük” adı verilir. Bahşişi alan damat arabadan iner ve arkadaşları ile birlikte akordeon eşliğinde şarkılar söyleyerek kız evine doğru ilerlerler. Damat ve arkadaşları kapıda bekleyen ve yol vermeyen kızın yengelerini itekleyerek

⁹ **Kudalardı Sıyloo:** Dünürleri Ağırlamak.

¹⁰ **Kuda – söök:** Dünür.

¹¹ **Tokmok:** Düğüm şeklinde bağlanan başörtüsü.

¹² **Selkincek:** Salınca.

¹³ **Ak Çölmök:** Beyaz değnek veya kemik bulmaca oyunu.

¹⁴ **Kız Kuumay:** Kız kovalama.

içeri girmeye çalışırlar. Kızın yengeleri bunları yoruncaya kadar şarkı söyletmek için içeri almadan kapının önünü kapatırlar. Giriş kapısından geçtikten sonra artık damadın yolunu kapatmak yoktur. Kendileri için önceden hazırlanan odanın kapısında yaşlı bir kişi yatmaktadır. Buna “**Kempir Öldü**” denir. Yaşlının üzerinden atlayamayan* damadın arkadaşları o yaşlıya ve gelinin yengelerine bahşiş vererek kapıyı açtırırlar ve odaya girerler.

Damat ve arkadaşları eve ayakkabıları ile girerler. Eğer ayakkabılarını çıkarırlarsa ayakkabılar kızın yeğenleri tarafından saklanır ve ayakkabı sahibi de ayakkabısını geri almak için bahşiş ödemek zorunda kalır. Aynı şekilde daha eve girmeden dışarıda şarkı söylerken damadın kalpağını alıp kaçabilirler. Bu durumda da sağdıç bahşiş vermek zorunda kalır.

Payandoz¹⁵ Saluu: Damat kayınbabanın evine ilk adım attığında yere payandoz serilir. Payandoz kapıya kızın yengesi tarafından serilir. Payandoza basmadan önce damat kızın yengelerine 3 kere eğilerek selam verir ve payandoza basarak eve girer. Damadın arkadaşlarının bu payandosuna basmadan geçmeleri gerekmektedir. Damadın arkadaşları da içeri girdikten sonra damadın yengesi tarafından yere serilen bu payandoz alınır ve damadın evine götürülür.

Küyöö Baldardı Sıyloo: Bir oda damat ve arkadaşları için hazırlanır. Bir koyun kesilir ve sofrta hazırlanır. Bu odaya damat ve erkek arkadaşları ile gelin, gelinin yengeleri ve gelinin kız arkadaşları girerler. Damadın oturması için sofranın başköşesine yere bir döşek serilir. Döşek kadifeden değilse damat oturmaz, onu değiştirene kadar ayakta durur. Gelen misafirlerin ellerini yıkamaları için kızın yengesi tarafından su dökülür ve bahşişi alınır. Kızın başka bir yengesi tarafından oda tütsülenir (kötü gözlerden, nazardan ve kötü ruhlardan korumak amaçlı) ve yengesi bahşişini alır. Bundan sonra yemekler gelir ve yenilir. Yemekte çorba, kızartma ve sonunda da pilav ile koyunun başı gelir. Yengeler becerikli olmazsa damadın arkadaşları çaydanlığın ağzını çay dökülmeyecek şekilde şeker veya başka şeylerle doldururlar. El silme havlusunu ya saklarlar ya da düğme atarak yengeye verirler.

Toğuz Sebet: Damat için kız tarafı sepetler hazırlanır. Sepetin en büyüğü kızın annesi tarafından hazırlanır. Bir koyun kesilip pişirilerek bu sepete konulur. Diğer sepetleri kızın yengeleri, ablaları, teyzeleri hazırlarlar. Damat tüm sepetleri satın alır. Daha sonra damadın

* Kırgız geleneklerine göre yaşlıların üzerinden asla atlanmaz. Bu çok büyük saygısızlık ve günah olarak bilinir.

¹⁵ **Payandoz:** Bir kilim veya kumaş parçası.

arkadaşları koyun dışında kalan sepetleri kendi aralarında paylaşırlar. Koyun Zaks'ta¹⁶ yenilecektir.

Kulak Çoyuu: Gelinin küçük kız kardeşi onların oturduğu odaya gelir ve eniştenin kulağını çeker, cebini karıştırır. Damatta baldıza bahşış verir, cebinden ne çıkarsa baldızın olur.

Kiyit Kiygizüü: Yemekten sonra “kiyit kiygizüü” başlanır. Yani iki tarafta birbirlerine hediyeler verirler. Hediye dağıtımı içerde olabildiği gibi kız evden çıkarken dışarıda da yapılabilir. Önce kızın yengesi tarafından damat giydirilir sonra damadın yengesi tarafından gelin giydirilir. Damat giysileri hemen giymez, arkadaşları gömleğe düğme atarlar. Yengenin bu düğümü açması gerekmektedir. Daha önemlisi ise yengenin gömleğe sahip çıkarak bu düğümü hiç atırmaması gerekmektedir. Bu da yengenin marifetine bağlıdır. Damada şapka, takım elbise, gömlek, kazak, ayakkabı, çorap, mont veya palto giydirilir. Geline ise başörtüsü, şapka, gömlek, kazak, ayakkabı, manto giydirilir. Daha sonra damat ve gelinin anne babaları birbirlerine hediye verirler. Kadınlar için; başörtüsü, gömlek, hırka, milli ceket, mesh verilirken erkekler için; kalpak, gömlek, çapan¹⁷, takım elbise, mesh gibi giysiler hediye edilir. Hediye dağıtımının sonunda dualar okunarak kiyit kiygizüü son bulur.

Kız Uzatuu¹⁸:

Kız gelinliğini giyer, süslenir, bir odaya veya başka bir eve saklanır. Damat gelinin saklandığı odayı veya evi arar, bulamadığı zaman gelinin yengelerine bahşış verir ve kızını alır.

Bu an çok heyecanlıdır. Çünkü kız artık baba evinden ayrılacaktır. Burada kızın ağlaması gerekmektedir. Çünkü bu bir gelenektir. Eskiden kız evden çıkarken kızın annesi ve yengesi “koşok” (deyiş) söylerdi. Şimdilerde bu âdet pek kalmadı. Gelen misafirlerin hepsi kızını uğurlamak için kapıya çıkarlar. Kapıda dualar edilerek gelin baba evinden uğurlanır. Gelin herkesle vedalaştıktan sonra baba evinden ayrılır.

Öpkö Çaptı: Yeni oluşan ailede mutluluk olması, kötü gözlerden uzak olması amaçlı yapılan bir törendir. Kız ile damadı uğurlarken yapılır. Kesilen keçinin akciğeri alınır ve taze akciğer getirilerek kız ile damat bir birine yakın ama arkası dönük dururlar. Kızın yanında

¹⁶ **Zaks:** Rusçadan geçmiş bir kelime – Resmi nikâh evrakı demektir. Kırgızlar “gelin alma konvoyu” anlamında kullanılmaktadırlar.

¹⁷ **Çapan:** Erkeklerin giydiği kaftan şeklinde giysiye verilen ad.

¹⁸ **Kız Uzatuu:** Kız verme.

kızın yengeleri, damadın yanında ise damadın yengeleri dururlar. Eskiden akciğer havaya atılırdı ve havadayken kızın yengeleri damadı kendilerine doğru çekerken erkeğin yengeleri de gelini kendilerine doğru çekerlerdi. Diğer tarafı kendine çeken taraf oyunu kazanmış olur. Kaybeden taraf ise etrafa para ya da çaçıla¹⁹ dağıtırlardı. Şimdilerde ise akciğeri getiren kişi kız ile damadın sırtına akciğer ile vurur. Böylece kız uzatuu biter.

Zaks: Zaks kız ile damadın düğün arabaları ile gezmesidir. Zaksa en az 10 araba ile çıkarlar. Zaksa daha çok kız tarafından katılan olmakla birlikte gelinin ve damadın ablaları, yengeleri, teyzeleri, arkadaşları katılırlar. Gezilen arabaları damat tarafı getirir, daha doğrusu damadın her iki arkadaşı bir araba getirir. Kız tarafından gelecekler bu arabalara bindirilirler.

Kız evinden düğün arabalarıyla çıkarken o mahalledeki komşulardan gençler, çocuklar, orta yaşlı insanlar yola ip çekerek arabanın yolunu keserler. Kızın yengeleri ablaları yol kesenlere mendil, para, içecek türü şeyleri vererek yolu açtırlar. Aynı şekilde damadın evine giderken de o mahalledekiler yolu kapatırlar. Buna “**Zaks tosuu**” derler.

Arabayla gezilirken bir yerde durulur ve kızın annesi ve yengesi tarafından hazırlanan sepet ve kız evinden alınan koyun yenir. Bazı ailelerde düğün salonunda yapılacak düğüne gitmeden önce damadın akrabalarından biri küçük bir restoranda yemek ve eğlence düzenleyerek zaksa çıkanları misafir eder. Daha sonra düğün saati gelince arabalara binilerek akşam düğününün yapılacağı yere gidilir.

ERKEK EVİNDE YAPILAN DÜĞÜN

Veçer²⁰:

Daha önceleri damadın evinde düz arazide masalar konularak açık havada yapılırken son zamanlarda veçer daha çok restoranlarda veya düğün salonlarında yapılmaktadır. Düğünün yapılacağı yer önceden süslenmiş, bir köşesine gelin, damat ve sağdıçlar için bir masa hazırlanmıştır. Sağdıçların bekâr olması gerekmektedir. Kız tarafına ve erkek tarafına salonun farklı bölgelerinden yer ayrılmıştır. Davetlilerin oturacağı masalara yenilmek üzere ikram edilecek yiyeceklerde servis yapılmış durumdadır. Bu serviste çerezler ve içecekler bulunmaktadır. Daha sonra sofraya çorba, kavurma ve pilav gelir. Düğünün yapılacağı düğün

¹⁹ **Çaçıla:** Şeker, çikolata vb.

²⁰ **Veçer:** Rusçadan geçmiş bir kelime – Akşam demektir. Kırgızlar akşam veya akşam eğlencesi anlamında kullanılmaktadır.

salonu veya restorana önce kız ve erkek tarafından davet edilen misafirler gelirler. Daha sonra zaksa katılan gelin, damat ve arkadaşları düğünün yapılacağı yere gelirler. Düğün yerine gelen damat, gelin ve sağdıçlar gelen misafirlere eğilerek selam verirler ve kendileri için hazırlanan yere geçerler.

Böylece düğün başlar. Düğünü bir sunucu yönetmektedir. Düğünün arasında genç evlilere yüzük takılır. Yüzükler **Ökül Ata** ve **Ökül Ene**²¹ tarafından takılır. Gelen misafirler sıra ile ve gruplar halinde sahneye çağrılır. Sahneye çağrılan misafirler gelin ve damat için iyi niyet dileklerini dile getirirler, hediyelerini verirler ve oynarlar. Misafirler dileklerini söylerken gelin, damat ve sağdıçlar ayakta dinlerler. Bu şekilde tüm misafirler hediyelerini verip dileklerini dile getirdikten sonra düğün sona erer ve misafirler evlerine giderler.

Gelin ve damat düğün bitiminde gelin arabasına bindirilir. Damadın ve gelinin yakın arkadaşları ile yakın akrabalarından birkaç kişi evli çifti evlerine götürürler. Eve gelen kız damat tarafından **“göründük”** adı verilen hediye almada arabadan indirilmez. Aynı şekilde damadın akrabaları da geline göründük vermeden gelini görmezler. Eve girmeden önce tekrar gelin için payandoz döşenir. Kayın annesi gelinin başına **“beyaz başörtüsü”** bağlar ve gelin kayın annesine eğilip selam verdikten sonra girer. Odanın bir köşesinden bir köşesine köşögö²² çekilir ve gelin onun arkasına oturtulur. Gelini görmeye gelenler kumaş, başörtüsü, elbise vs. getirenleri de köşögönün üzerine asarlar. Damadın damattan büyük olan erkek akrabalarına yüzünü göstermeden onları evine çağırarak otko girdirene kadar kaçar. Gelinin oturduğu odaya sep²³ cetkirip gelenler (kız tarafından çeyiz ile gelen 9 – 12 kişi) otururlar. Odaya erkek tarafının erkek akrabaları geldiği zaman köşögö indirilir gelin de ardında kapalı yerde oturur. Köşögö 40 gün durur. 40 gün sonra kızın yengesi gelir köşögö kaldırmak için.

Sep Cetkizüü²⁴: Kızın çeyizini damadın evine taşımak kızın ailesinin görevidir. Çeyiz toplanıp sarılarak kızın annesi varsa babaanne veya anneannesi, ablası, yengesi, teyzesi ya da yakın akrabalarından oluşan 10 – 12 kişi ile birlikte götürür. Damadın ailesi gelen çeyizi ve misafirleri karşılarlar. Çeyizi kızın kız kardeşine hediye vermeden arabadan indirmezler. Gelen misafirler için bir koyun kesilir, yemekler yenir. Kız tarafı dünürlere gömlek, kalpak,

²¹ **Ökül Ata – Ökül Ene**: Bir tür dünürücü diyebiliriz. Kırgız geleneğinde önemli bir yer tutar. Düğünün başından sonuna kadar iki aileyi bir araya getirirler. Bir nevi ikinci anne – baba gibidirler.

²² **Köşögö**: Kızın çeyizi ile birlikte ince tül den veya görünmez pahalı desenli kumaştan yapılmış perde.

²³ **Sep**: Çeyiz.

²⁴ **Sep Cetkizüü**: Çeyizi götürmek.

başörtüsü, manto, yelek, mesh veya ayakkabı gibi hediyeleri de yanlarında getirirler. Damat tarafı da karşılık olarak gelenleri aynı şekilde gömlek, başörtüsü gibi hediyeler ile birlikte kız tarafının yanında getirdiği sepeti de doldurup geri vererek gelen misafirleri uğurlar.

Sep Çayuu²⁵: Çeyizde genellikle olması gerekenler şunlardır: Körpö töşök (üzerinde yatılan döşek), töşök, (yere serilen döşek), yorgan, küçük yorgan, minder, yastık, sandık, halı, kilim, duvar kilimi, kıza örtü, gömlek ayakkabı gibi. Yani kısaca kızın evine ve kendisine lazım olan her şey alınır. Günümüzde bu geleneksel hediyelerin yerlerini güncel eşyalar almakla birlikte yine de geleneksel eşyalar da hediye olarak verilmektedir.

Hazırlanan eşyalar düğün günü damadın evinde bir odaya konur. Kızın elbiseleri, gömlekleri, mendil, havlu, örtü vb. asılarak sergilenir. Asılan bu çeyiz 40 gün sergilenir. Görmek isteyenler gelir çeyizi görür, geline hediyesini verir, gelin de her gelen bayana 3 kere eğilerek selam verir. Bazı yerlerde bu sergileme oda da değil de Boz Üy’de yapılmaktadır.

Çon Toy²⁶:

Bu düğün erkek tarafından yapılır. Düğüne erkeğin bütün akrabaları, komşuları ve arkadaşları gelir. Bu düğünde akrabalar takacakları takıları, paraları, kalpak, gömlek, yelek, başörtüsü gibi eşyaları veya hediyelerini getirirler. Bu gelen hediyeler erkek tarafından düğünde harcanır. Gelen misafirleri erkek tarafı da at veya inek keserek ağırlar.

Gelin Gördü: Düğün günü ve düğünün ertesi günü damadın akrabaları, komşuları ve çevre halkı gelini görmeye gelmeye devam eder. Gelin gelen misafirlere eğilip selam verir. Buna “**gelin gördü**” adı verilir. Misafirler de hediyesini verirler. Gelin ve damat düğünden sonra 40 gün süresince akşamları evden dışarıya çıkmazlar.

Sep Kördü: Damadın evinde bir odaya çeyiz serildikten sonra damadın akrabaları kızın çeyizine bakarlar. Buna “**Sep Kördü**” adı verilir. Çeyizden damadın anne ve babasına, varsa ninesine yorgan ve çift yastık, görümcesine elbise verilir.

Nike Tün²⁷: Gelinin damat evine geldiği günün gecesi nike tün olur. Molla (imam) gelir ve nikâh kıyılır. Nikâha ökül ata, ökül ene, kızın ve damadın yengeleri, arkadaşları katılır. Ökül ata “**kübö**” (şahit) olur. Bazen kübö ökül ata yerine arkadaşlardan da olur. Nikâh gecesinde çeyizdeki döşekler seriler

²⁵ **Sep Çayuu:** Çeyiz Yaymak.

²⁶ **Çon Toy:** Büyük düğün.

²⁷ **Nike Tün:** Nikâh Gecesi.

Otko Kırgızüü: Evin bir odasında gelinin baba evinden getirilen çeyizleri bulunmaktadır. Gelinin başına yüzünü kapatacak şekilde beyaz örtü örtülür ve gelinin yüzü belli olmaz. Buradaki amaç gelin kayın atası (kayın baba), kayın biraderleri gibi evin kendinden yaşça büyük diğer erkeklerine görünmemektir. Kayın baba ve kayın biraderler gelin onlardan yüzünü saklamaması için gelini kendi evine çağırır bir hediye verir ve koyun keserek misafir ederler. Buna “otko kırgızüü” adı verilir. Bunda amaç yabancı olan gelinin artık aileden biri olduğunun kabulü ve tescilidir. Daha sonra damadın diğer akrabaları da gelini davet ettikleri zaman otko kırgızüü hazırlarlar ve hediyelerini verirler.

Ata²⁸ Gördü: Düğünden bir müddet sonra kızın babası kızını görmek için gelir. Baba yanında çeşitli hediyelerle birlikte gider. Babayı misafir ederler ve babanın şerefine bir koyun kesilir. Günümüzde ata gördü veçer yapılırken beraber yapılmaktadır.

Törkülötüü: Düğünden 3 – 4 ay geçtikten sonra gelin baba evine götürülür. Beraberlerinde bir koyun ve bir sepet götürülür. Kızın ailesi de getirilen koyunu keserler ve gelen misafirlere ikram ederler. Bu zamana kadar kız baba evine gitmez.

SONUÇ

1. Günümüzde dahi Kırgızlar genel olarak düğünlerinde kendi gelenek, görenek ve adetlerini sürdürmektedirler.
2. Özellikle şarkı sözleri ve eğlence amaçlı oynanan ve “Milli Oyun” denilen eğlence oyunları günümüzde bilinmekle birlikte gençler artık oynamamaktadırlar.
3. Düğün adetlerinde ufak da olsa bazı değişimler olmuştur. Ama bu değişimler genelde şehir merkezlerinde olup köyleri pek etkilememiştir.
4. Özbek nüfusun yoğun olduğu güney bölgesinde Özbek gelenek ve adetlerinin etkisinin fazla olduğu, kuzey bölgesinde ise Kazak gelenek ve adetlerinin etkisinin olduğu açıkça görülmektedir.
5. Rus kültüründen genel olarak etkilenilmiş olsa da bu etki düğün gelenek ve adetlerinde hissedilmemektedir. En fazla şekil olarak etkilemiş içerik olarak etkilememiştir.

²⁸ Ata: Baba.

KAYNAKLAR

Sözlü Kaynaklar

- Ayçürök İBRAİMOVA, 1947 yılında Calalabat – Bazarkorgon İlçesi doğumlu, evli, öğretmen.
- Bibigül DOSBAYEVA, 1980 yılında Calalabat – Bazarkorgon İlçesi doğumlu, üniversite mezunu, evli, öğretmen.
- Nuskayım ACİBEKOVA, 1959 yılında Calalabat – Suzak İlçesi doğumlu, okumamış, evli, ev hanımı.
- Salima ERNAZAROVA 1922 yılında Calalabat – Bazarkorgon İlçesi doğumlu, Con köyü doğumlu, okumamış, evli, ev hanımı.

Yazılı Kaynaklar

- A. AKMATALİYEV, “Kırgız Edebiyatının Tarihi”, 1. Baskı, Bişkek 2004.